

:: प्रसिद्धी पत्रक ::

सा २००९ चे वि.स.वि. क्रमांक ४२ - पुरवठा व मागणी व्यवस्थापन उपाययोजनांमार्फत वापरकर्त्याच्या विविध प्रवर्गाकरिता विहित दर्जाच्या भूजलाचा कायम आणि पुरेसा पुरवठा सुकर करणे आणि त्याची खातरजमा करणे, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्त्रोतांचे जतन करणे आणि महाराष्ट्र राज्यात भूजलाच्या समुपयोजनांचे सामूहिक सहभागाने व्यवस्थापन व विनियमन करण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण आणि जिल्हा स्तरीय प्राधिकरणे स्थापन करणे ; आणि त्याच्याशी संबंधित व आनुषंगिक बाबींची तरतूद करणे यांसाठी विधेयक श्री. लक्ष्मण ढोबळे, मा. पाणीपुरवठा व स्वच्छता मंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या महाराष्ट्र राज्य विधामंडळाच्या दोही सभागृहातील सदस्यांच्या संयुक्त समितीकडे विचारार्थ पाठविण्यात आले आहे. या विधेयकातील विषयांमध्ये स्वारस्य असलेल्या व्यक्तीकडूा सूचा मागविण्याचा निर्णय समिती घेतला आहे. त्यासार ज्या व्यक्ती सूचा पाठवू इच्छितात त्यांनी आपल्या सूचा ती प्रतीमध्ये विवेदाच्या स्वरूपात महाराष्ट्र विधामंडळ सचिवालयाकडे शुक्रवार, दिंंक ८ ऑक्टोबर, २०१० रोजी सायंकाळी ५.०० वाजेपर्यंत किंवा त्यापूर्वी पोहोचतील अशा बेतो श्री. म. मु. काज, उप सचिव, महाराष्ट्र विधामंडळ सचिवालय, विधा भवा, बँकबे रेक्लमेशा, मुंबई - ४०० ०३२ यांच्याकडे पाठवाव्यात.

उक्त विधेयकाच्या मराठी व इंग्रजी प्रती www.maharashtra.gov.in (संगणक संकेतांक २०१००९०९१८८३००१) या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच सर्व जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती कार्यालये, जिल्हा ग्रंथालय व जिल्ह्यातील भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा यांच्या कार्यालयात उपलब्ध आहेत.

L. A. BILL No. XLII OF 2009.

A BILL

TO FACILITATE AND ENSURE SUSTAINABLE AND ADEQUATE
SUPPLY OF GROUNDWATER OF PRESCRIBED QUALITY, FOR

- 5 VARIOUS CATEGORY OF USERS, THROUGH SUPPLY AND
DEMAND MANAGEMENT MEASURES, PROTECTING PUBLIC
DRINKING WATER SOURCES AND TO ESTABLISH THE STATE
GROUNDWATER AUTHORITY AND DISTRICT LEVEL
AUTHORITIES TO MANAGE AND TO REGULATE, WITH
10 COMMUNITY PARTICIPATION, THE EXPLOITATION OF
GROUNDWATER WITHIN THE STATE OF MAHARASHTRA ;
AND MATTERS CONNECTED THEREWITH OR INCIDENTAL
THERETO.

सन २००९ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ४२.

- 15 पुरवठा व मागणी व्यवस्थापन उपाययोजनांमार्फत वापरकर्त्यांच्या विविध प्रवर्गांकरिता
विहित दर्जाच्या भूजलाचा कायम आणि पुरेसा पुरवठा सुकर करणे आणि त्याची
खातरजमा करणे, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे जतन करणे आणि
<“३३ 3218—1

महाराष्ट्र राज्यात भूजलाच्या समुपयोजनांचे सामूहिक सहभागाने व्यवस्थापन ३० विनियमन करण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण आणि जिल्हा स्तरीय प्राधिकरणे स्थापन करणे ; आणि त्याच्याशी संबंधित व आनुषंगिक बाबींची तरतूद करणे यांसाठी विधेयक.

ज्याअर्थी, पुरवठा व मागणी व्यवस्थापन उपाययोजनांमार्फत वापरकर्त्यांच्या 5
विविध प्रवर्गांकरिता विहित दर्जाच्या भूजलाचा कायम आणि पुरेसा पुरवठा सुकर
करणे आणि त्याची खातरजप्ता करणे, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या ~~Airline~~ 10
जतन करणे आणि महाराष्ट्र राज्यात भूजलाच्या समुपयोजनांचे सामूहिक सहभागाने
व्यवस्थापन व विनियमन करण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण आणि जिल्हा
स्तरीय प्राधिकरणे स्थापन करणे; आणि त्याच्याशी संबंधित आणि आनुषंगिक 10
बाबींची तरतूद करणे यांसाठी एक कायदा करणे इष्ट आहे; **त्याअर्थी**, भारतीय
गणराज्याच्या साठाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे:---

प्रकरण एक प्रारंभिक

(१०) “जिल्हा प्राधिकरण” याचा अर्थ, कलम १७ अन्वये नियुक्त केलेले प्राधिकरण, असा आहे;

(A.O.E.D) “जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती” याचा अर्थ, कलम १८ अन्वये घटिट केलेली जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती, असा आहे;

- 5 (AOV) पाण्याच्या उपयोगासंबंधात “पिण्याच्या पाण्याचे प्रयोजन” याचा अर्थ, लोकांनी पिण्यासाठी व स्वयंपाक, स्नान, धुणे, सफाई यांसाठी आणि इतर दैनंदिन कामे यांसारख्या इतर घरगुती प्रयोजनांसाठी केलेला पाण्याचा वापर व यामध्ये पशुधनासाठी अशाच संबद्ध प्रयोजनांकरिता केलेल्या पाण्याच्या ३००,००० AOV आहेत;

10 (†६) “अधिकार प्रदान समिती” याचा अर्थ, कलम १५ अन्वये विनिर्दिष्ट केलेली अधिकार प्रदान समिती, असा आहे;

(नकु) “**वृ-० १०००**” याचा अर्थ, भूजल क्षेत्रामध्ये काम करीत असलेल्या केंद्र किंवा राज्य शासन अथवा राज्य प्राधिकरण यांनी अधिस्वीकृती दिलेल्या केंद्र किंवा राज्य शासकीय संघटना, संस्था वा अभिकरणे आणि खाजगी क्षेत्र व अशासकीय संघटना, असा आहे;

- 15 व अशासकीय संघटना, असा आहे;

(प्र०) “शासन” किंवा “राज्य शासन” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, तांत्रिक विधी;

(अकरा) “~~३०००~~” याचा अर्थ, संपूर्वित मंडलामधील जमिनीच्या पृष्ठभाग-खालील जलप्रस्तरामध्ये असलेले पाणी, असा आहे; आणि हे पाणी विहिरी,

- विंधण विहिरी, नलिकाकूप किंवा अन्य कोणत्याही माध्यमातून काढून घेता
येईल अथवा झरा म्हणून उगम पावेल आणि नाले व नदी यामध्ये मूळ प्रवाह
म्हणून प्रवाहित होईल;

(२००) “भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण” याचा अर्थ, शासनाच्या पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभागाखालील भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण,

- 25 + ÄÖÖ + ÖEÄ;

(१०६०) “•००० ३०००” याचा अर्थ, प्रत्येक वर्षाच्या दिनांक १ जून पासून सुरु होणारे आणि लगत नंतरच्या वर्षात दिनांक ३१ मे रोजी संपणारे वर्ष, असा +०६;

(“**१०५**०) “एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना” याचा अर्थ, कलम ९च्या पोट-कलम (२) अन्वये तयार केलेली एकात्मिक पाणलोट

- क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना, असा आहे ;
(१००) “ अधिसचित नसलेली क्षेत्र ” याचा अर्थ, अधिसचित क्षेत्रांव्यतिरिक्तची

ક્ષેત્ર, તાંડી તાંડા;
“ઘે 3218-૧ત

(**अ०१००**) “ अधिसूचित क्षेत्रे ” याचा अर्थ, केंद्र शासन व राज्य शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या मार्गदर्शकतत्त्वांवर आधारित करण्यात येणाऱ्या भूजल अंदाजानुसार अति समुपयोजन किंवा पाण्याचे दुर्भिक्ष्य किंवा पाण्याचा दर्जा यामुळे बाधित असलेले पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर अथवा असा कोणताही प्रवर्ग यांचा समावेश असलेली क्षेत्रे, असा आहे; जी क्षेत्रे कलम ४ मध्ये नमूद 5 केलेल्या प्रक्रियेला अनुसरून भूजल काढण्याचे विनियमन करण्याकरिता प्राधिकरणाद्वारे अधिसूचित केले असतील ;

(**अ०१०१**) “ पंचायत ” याचा अर्थ, मुंबई ग्रामपंचायत अधिनियम, १९५८ 1959 “ ००३. अन्वये स्थापन करण्यात आलेली किंवा स्थापन केली असल्याचे मानण्यात आलेली पंचायत, असा आहे ; 10

(**त१५५०**) “ पंचायत समिती ” याचा अर्थ, महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती अधिनियम, १९६१ अन्वये घटित करण्यात आलेली पंचायत **अ०१०१०, त१०० त१०५**; 1962 “ ००५.

(एकवीस) “ **अ०१०००** ” याचा अर्थ, नियमांद्वारे विहित केलेले, असा आहे ;

(**अ०१०१०**) “ सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत ” याचा अर्थ, ज्यातून राज्य 15 शासन किंवा स्थानिक प्राधिकरण किंवा राज्य शासन, **अ०१०००** अधिसूचनेद्वारे विनिर्दिष्ट करील असे अन्य प्राधिकरण, लोकांना पाण्याचा पुरवठा करीत असेल अशी विहीर असा आहे आणि यामध्ये अशी विहीर, विधण विहीर, नलिकाकूप किंवा जिल्हा प्राधिकरण अधिसूचित करील असे अन्य कोणतेही पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत, यांचा समावेश होतो ; 20

(एकवीस) “ सार्वजनिक पाणीपुरवठा यंत्रणा ” याचा अर्थ, ज्याद्वारे पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनासाठी पाण्याचा पुरवठा करण्यात येतो अशी सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताशी संबंधित असलेली बांधकामे व यात जलवाहिन्या, साठवण जलाशय, नळखांब, टाक्या, हातपंप, विजेवर चालणारे पंप व त्यांच्याशी संबंधित इतर सर्व सामग्री यांचा समावेश होतो ; 25

(**अ०१०१०**) “ पावसाचे पाणी साठविण्याची यंत्रणा ” याचा अर्थ, पृष्ठभागावर किंवा भूपृष्ठाखालील जलप्रस्तारामध्ये किंवा इतर संरचनेमध्ये पावसाचे पाणी गोळा करण्याचे आणि साठवण्याचे तंत्र, असा आहे ;

(**अ०१०१०**) “ पुनर्भरण योग्य क्षेत्र ” याचा अर्थ, भूजल सर्वेक्षण आणि विकास अभिकरण यांनी रेखन केल्याप्रमाणे, भूजलाचे पुनर्भरण आणि साठवण 30 करण्याकरिता अनुकूल क्षेत्र, असा आहे ;

(**अ०१०१०**) “ नियम ” याचा अर्थ या अधिनियमांन्वये करण्यात आलेले नियम, **त१०० त१०५** ;

(**अ०१०१०**) “ वालुका खाणकाम ” याचा अर्थ, नदी, नाले, सरोवर इत्यादीसह किनाऱ्यालगतच्या प्रदेशामधून तसेच समुद्रतटीय क्षेत्रांमधून वाळू काढण्याची 35 प्रत्यक्ष प्रक्रिया, असा आहे ;

(सब्बीस) एखाद्या विहिरीच्या संबंधात “खोदणे” या शब्दामध्ये त्याच्या सर्व व्याकरणिक फेरफारांसह व सजातीय शब्दप्रयोगांसह एखाद्या नवीन विहिरीचे किंवा अस्तित्वात असलेल्या विहिरीचे खोदकाम, वेधन किंवा विंधण किंवा अस्तित्वात असलेल्या विहिरीची खोली वाढविणे आणि अरीय व चबुतरा यांमध्ये 5 फेरबदल करणे, असा आहे ;

(**AO**) “क्षेत्राचे हितसंबंधित” याचा अर्थ, भूजलाचे आणि त्याच्या उपयोगाचे नियोजन, विकास, विनियमन आणि व्यवस्थापन यांच्याशी संबंधित प्राधिकरणे, निकाय संस्था आणि व्यक्ती, असा आहे ;

(**TB**) “राज्य प्राधिकरण” याचा अर्थ, कलम ३ अन्वये स्थापन केलेले 10 राज्य भूजल प्राधिकरण, असा आहे ;

2005 (एकोणतीस) “राज्य पाणलोटक्षेत्र व्यवस्थापन परिषद” याचा अर्थ, महाराष्ट्र ०१ १८. जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ याच्या कलम १६ अन्वये घटित करण्यात आलेली राज्य जल परिषद, असा आहे ;

(**YD**) “**YOGI**” याचा अर्थ, ग्रामपातळीवरील किंवा गावांच्या गटाचा 15 महसूल अधिकारी, असा आहे ;

1965 (एकतीस) “नागरी स्थानिक संस्था” याचा अर्थ, महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर ०१ ४०. पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ अन्वये घटित करण्यात आलेली 1888 परिषद आणि मुंबई महानगरपालिका अधिनियम किंवा नागपूर शहर ०१ ०१ ३. महानगरपालिका अधिनियम, १९४८ अथवा मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका १९५० २० अधिनियम, १९४९ यांन्वये गठीत करण्यात आलेली महानगरपालिका, असा चा मध्य ०१ ३० ३० १०१० २. १९४९ ०१ ०१ ०१ ५९.

(**2008**) “भूजलाचा वापरकर्ता” याचा अर्थ, जी व्यक्ती किंवा ज्या व्यक्ती 1961 ०१ २५ किंवा कंपनी किंवा आस्थापना--मग ती शासकीय असो किंवा अशासकीय **TB** पाणी वापर संस्था, भूजल वापर संस्था, औद्योगिक पाणी वापर संस्था, महाराष्ट्र ०१ २४. सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० खालील नॉंदणीकृत सहकारी संस्था, पंचायत, २४. मोठ्या प्रमाणातील खाजगी वापरकर्ते, सार्वजनिक नॉंदणीकृत मंडळे इत्यादी किंवा इतर कोणत्याही समूहाचे गट यांसह ज्या संस्था घरगुती, औद्योगिक किंवा कृषिविषयक प्रयोजनांसह, कोणत्याही प्रयोजनांसाठी भूजल काढून घेत असेल व त्याचा वापर करीत असेल किंवा त्याची विक्री करीत असेल अशी व्यक्ती किंवा ३० अशा व्यक्ती किंवा संस्था तसेच कंपनी वा आस्थापना, असा आहे ;

(YOGIBAO) “पाणी टंचाई क्षेत्र” याचा अर्थ, जिल्हा प्राधिकरणाने कलम २५ अन्वये असे क्षेत्र म्हणून घोषित केलेले क्षेत्र, असा आहे;

(“DIVIBAO”) “पाणलोट क्षेत्र” याचा अर्थ, या अधिनियमाची प्रयोजने विचारात घेऊन, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाने, वेळोवेळी निश्चित केलेले व अधिसूचित केलेले, स्थलाकृती जलविभाजक रेषेच्या आतील परिसिद्ध क्षेत्र, ५ तांडी ठोळी;

(DIVIBAO) “पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यावर आधारलेली भूजल वापर योजना” याचा अर्थ, ज्यात पाणलोट किंवा जलप्रस्तर क्षेत्रातील भूजलाच्या स्थितीचा किंवा पातळीचा निर्देश असेल आणि ज्यात एका जल वर्षामध्ये, क्षेत्राच्या भूजलाचे पुनर्भरण व त्यातून पाणी काढणे अशा दोन्हीचा जल लेखा व जल अंदाजपत्रक १० याचा समावेश असेल अशी पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती किंवा पंचायत भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाच्या तांत्रिक सहाय्याने तयार करण्यात आलेली भूजल योजना, असा आहे;

2005 (DIVIBAO) “जलसंपत्ती अधिनियम” याचा अर्थ, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन १५ “०० प्राधिकरण अधिनियम, २००५, असा आहे;”

18. (ĀMBIBAO) “पाणी वापर संस्था” याचा अर्थ, कोणत्याही प्रकल्पाच्या, कालव्याच्या किंवा नैसर्गिक प्रवाहाच्या किंवा साठ्याच्या यंत्रणेच्या भागामधून सिंचन पाण्याच्या वापरकर्त्याची, प्रतिनिधि असलेली वितरिका स्तरावर किंवा त्यावरील स्तरावर स्थापन करण्यात आलेली एखादी पाणी वापर संस्था, असा ठोळी; २०

(†>DIVIBAO) “पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती” याचा अर्थ, कलम २९ खाली घटित करण्यात आलेली पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, असा आहे;

(एकोणचाळीस) “खोदकाम” याचा अर्थ, एखाद्या व्यक्तीने किंवा व्यक्तींनी, भूजलाचा शोध घेण्यासाठी किंवा ते काढण्यासाठी खोदलेली विहीर, असा आहे आणि यामध्ये भूजलाचे वैज्ञानिक अन्वेषण, समन्वेषण, आवर्धन, संधारण, २५ संरक्षण किंवा व्यवस्थापन करण्याकरिता केंद्र किंवा राज्य शासनाच्या प्राधिकृत अधिकाऱ्यांनी केलेले संरचनेचे खोदकाम वगळून, उघडी विहीर, खोदलेली विहीर, विधण विहीर, खोदलेली-नि-विधण विहीर, नलिकाकूप, निस्यंदन विहीर, संचायी विहीर, अंतस्सर विहीर, पुनर्भरण विहीर, निष्कास विहीर, किंवा यांपैकी एखाद्याशी संयोग होऊन किंवा कोणतेही बदल होऊन निर्माण झालेली विहीर, ३० तांडी ठोळी;

(२) या अधिनियमात वापरण्यात आलेले, परंतु व्याख्या करण्यात न आलेले, मात्र राज्यात अंमलात असलेल्या सिंचन किंवा जलसंपत्ती किंवा अन्य संबंधित अधिनियमांत आलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना, जे अर्थ नेमून दिलेले आहेत तेच तेळी तांडी.

प्रकरण दोन

राज्य भूजल प्राधिकरण व त्याचे अधिकार, कार्ये व कर्तव्ये

- 3.** (१) जलसंपत्ती अधिनियम, याच्या कलम ३ अन्वये स्थापन करण्यात राज्य भूजल आलेले महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण हे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, प्राधिकरण.
- 5 राज्य भूजल प्राधिकरण असेल, जे या अधिनियमाअन्वये विहित करण्यात येईल त्या रीतीने त्याला प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करील व त्याला नेमून देण्यात येतील अशी कार्ये व कर्तव्ये पार पाडील.
- (२) जलसंपत्ती अधिनियमाच्या कलम ४ मधील पोट-कलम (१) च्या खंड (ध) मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या पाच विशेष निर्मांत्रितांखेरीज, राज्य प्राधिकरण हे 10 धोरणात्मक निर्णय घेण्यासाठी राज्य प्राधिकरणास सहाय्य करण्यासाठी विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा अटी व शर्तीवर आणि शासन विहित करील असा संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण व भूजल क्षेत्रातील एक तज्ज्ञ व्यक्ती आणि भूजल वापरकर्त्यांचे प्रतिनिधित्व करणारी एक महिला यांना निर्मांत्रित करील.
- 4.** (१) राज्य प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण यांच्याकडून **३०००००००** विकास व व्यवस्थापन यांचे नियमन करण्यासाठी क्षेत्र अधिसूचित करण्यासाठीवे अधिकार.
- 15 आलेल्या शिफारशी व भूजलाची वैज्ञानिक गुणवत्ता यांचा व भूजलाचे प्राक्कलन यांवर आधारित केंद्रीय भूजल प्राधिकरणासह भूजल क्षेत्रात कार्यरत असलेल्या अनेकविध संस्थांची मते प्राप्त झाल्यानंतर, आणि पाणलोट व जलप्रस्तर क्षेत्र यांमधून कोणत्याही प्रकारे भूजल काढून घेणे किंवा त्याचा वापर करणे किंवा दोन्ही यांचे नियमन करणे हे, लोकहिताच्या दृष्टीने आवश्यक किंवा इष्ट आहे 20 असे वाटत असणाऱ्या क्षेत्राच्या भूजल वापरकर्त्यांच्या मतांची खातरजमा केल्यानंतर असे क्षेत्र हे त्या विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा दिनांकापासून या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, **१०००००००** अधिसूचनेद्वारे अधिसूचित क्षेत्र म्हणून जाहीर करील.
- (२) राज्य प्राधिकरण, पोट-कलम (१) अन्वये क्षेत्र अधिसूचित केल्यावर अधिसूचित क्षेत्रातील भूजलाचा विकास व व्यवस्थापन यास चालना देण्याच्या व 25 त्याचे नियमन करण्याच्या हेतूने, या अधिनियमाच्या कलम २९ अन्वये पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती स्थापन करील.
- 5.** राज्य शासनास, अधिसूचित क्षेत्रातील भूजलाची उपलब्धता व गुणवत्ता निराधिसूचित यात वाढ झाल्याचे वाटत असल्यास ते, भूजल सर्वेक्षण व विकास प्राधिकरण क्षेत्रांची अधिकारिता. यांच्याशी विचारविनिमय करून व केंद्रीय भूजल प्राधिकरणासह तज्ज्ञ मंडळाची 30 मते घेऊन **१०००००००** अधिसूचनेद्वारे असे क्षेत्र निराधिसूचित करील.
- 6.** (१) कोणताही भूजल वापरकर्ता हा, भूजलामध्ये कोणतीही गोष्ट करून पाण्याच्या किंवा कोणताही प्रवाह त्यात सोडून ते, तात्पुरते किंवा कायमस्वरूपी दूषित गुणवत्तेवे संरक्षण. करणार नाही.

(२) राज्य प्राधिकरण हे, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण व जिल्हा प्राधिकरण यांच्याशी विचारविनियम करून राज्यातील अधिसूचित व अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रातील पिण्याच्या पाण्याच्या गुणवत्तेचे संरक्षण व परिरक्षण करण्यासाठी आवश्यक असतील अशा उपाययोजना करील.

(३) राज्य प्राधिकरण हे, पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे व पुनर्बरण योग्य क्षेत्रांचे 5 संरक्षण करण्यासाठीच्या उपाययोजनांसह, राज्यात अस्तित्वात असलेल्या पिण्याच्या पाण्याच्या सर्व स्रोतांच्या भूजलाच्या गुणवत्तेचे संरक्षण व परिरक्षण करण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा आवश्यक उपाययोजना करील.

(४) अशा उपाययोजना राबवण्यासाठी आवश्यक असलेला निधी हा, राज्य शासन, राज्य प्राधिकरणाला उपलब्ध करून देईल. 10

(५) राज्य प्राधिकरण हे, ग्रामीण किंवा नागरी स्थानिक मंडळांसह, भूजल प्रदूषित करणाऱ्यांना भूजल स्रोत प्रदूषित करण्यापासून परावृत्त करील व भूजल प्रदूषित करण्यात आल्यामुळे, विहित मानकांनी पाण्याची गुणवत्ता पूर्ववत करण्यासाठी विहित करण्यात येईल अशा पाणी प्रदूषित करणाऱ्यांच्या खर्चाने, विहित दर्जानुसार, उपाययोजना करील. 15

राज्यातील
अधिसूचित व अधिसूचित नसेल अशा दोन्ही क्षेत्रांतील विहिरींच्या सर्व मालकांची नोंदणी झाल्याविषयीची खातरजमा करील.

खोल विहिरी
खोदण्यास
+ ₹100/3000
असलेल्या खोल विहिरीतून भूजल काढण्यास व उपकरणीविधित करण्यास प्रतिबंध करणे. 20
 परंतु, राज्य प्राधिकरणास, कारणे लेखी नमूद करून व विहित रीतीने, कोणत्याही व्यक्तीस किंवा भूजल वापरकर्त्यास, पिण्याच्या पाण्यासाठी अधिसूचित किंवा अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्राच्या आत कोणतीही खोल विहिरी खोदण्यास, विनिर्दिष्ट परवानगी देता येईल.

(२) राज्य प्राधिकरण, अधिसूचित क्षेत्राच्या आत कोणत्याही कारणाने, खोल विहिरी वगळता अन्य विहिरींचे बांधकाम करण्यावर पूर्णपणे बंदी घालून त्याचे विनियमन करील. 25

(३) राज्य प्राधिकरणाच्या सल्ल्यावरून, राज्य शासन अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रात अस्तित्वात असलेल्या खोल विहिरींचा वापर करण्यावर, विहित करण्यात येईल असा उपकर बसविण्यासाठी, संबंधित प्राधिकरणास अशी मार्गदर्शक तत्त्वे 30 रुपूऱ्यांचा विधित करण्यात येईल:

परंतु, बसविण्यात आलेल्या उपकराचे उत्पन्न, संबंधित प्राधिकरण, पंचायत किंवा यथास्थिती नागरी स्थानिक संस्था यांच्याकडे पाठवील आणि त्याचा वापर भूजल संधारण कार्यक्रम राबविण्यासाठी करण्यात येईल.

- (4) राज्य प्राधिकरण, अधिसूचित क्षेत्रात साठ मीटर किंवा त्याहून अधिक खोल असलेल्या खोल विहिरीमधून पंपाच्या सहाय्याने भूजल काढून घेण्यावर पूर्ण मनाई करण्याचा जिल्हा प्राधिकरणाला निदेश देईल. अधिसूचित क्षेत्रातील खोल विहिरीचे वापरकर्ते, कलम १० अन्वये तयार करण्यात आलेल्या भूजल वापर योजना व पीक 5 योजना यांचे अनुसरण करतील. राज्य शासन, अशा वापरकर्त्यांकडून या योजना अधिसूचित होईपर्यंतच्या कालावधीपर्यंत समुचित उपकर वसूल करील. जिल्हा प्राधिकरण, विहित करण्यात आलेल्या रीतीने कार्यान्वयन होत असल्याची सुनिश्चिती करील.

- (5) कोणतीही व्यक्ती किंवा कोणताही भूजल वापरकर्ता, विहित करण्यात येईल 10 अशा रीतीने, जिल्हा प्राधिकरणाची पूर्वपरवानगी घेतल्याखेरीज अधिसूचित क्षेत्राच्या आतील भूजलाची विक्री करणार नाही.

- 9.** (1) राज्य प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण व केंद्रीय भूजल भूजलाचे कृत्रिम मंडळ यांच्याशी विचारविनिमय करून, राज्यातील पुनर्भरणपात्र क्षेत्रांचा शोध घेईल पुनर्भरण आणि भूजलाचे पुनर्भरण करण्यासाठी पावसाचे पाणी साठवण्याकरिता आवश्यक करण्याकरिता 15 मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करील. पावसाचे पाणी साठवणे.

- (2) राज्य प्राधिकरण, प्राथम्याने अधिसूचित क्षेत्रे व अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रांकरिता भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणाकरिता एकात्मिकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करण्याकरिता पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, पंचायत व भूजल सर्वेक्षण आणि विकास अभिकरण यांच्याशी विचारविनिमय करून जिल्हा 20 पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीला निदेश देईल. ही योजना राज्याच्या उप-खोरे व खोरे निहाय जलयोजनेचा एक भाग असेल.

- (3) राज्य शासन व राज्य प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती व पंचायती यांच्याशी विचारविनिमय करून एकात्मिकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेची अंमलबजावणी झाली असल्याची खात्री करील. राज्य शासन, प्राथम्याने 25 अधिसूचित क्षेत्रांमध्ये भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणाकरिता एकात्मिकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेची अंमलबजावणी करेल. या अधिनियमांनवये घटित करण्यात आलेली जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती, योजनेची विहित रीतीने अंमलबजावणी झाली असल्याचे संनियंत्रण करील.

- (4) अशा उपाययोजना राबविण्यासाठी आवश्यक असलेला निधी हा राज्य 30 शासन राज्य प्राधिकरणाला उपलब्ध करून देईल.

- (5) राज्य प्राधिकरण, सामुहिक सहभागाद्वारे भूजल पुनर्भरण सुकर करण्यासाठी पाणलोटक्षेत्र विकास व व्यवस्थापनातील हितसंबंधितांच्या कामाबाबतही खात्री करील.

- (6) राज्य प्राधिकरण, विहित केल्याप्रमाणे, जल सघन पिके घेण्याकरिता 35 भूजलाचा वापर करणाऱ्यांना प्रोत्साहन न देण्याबाबत मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करील.

(7) अधिसूचित क्षेत्रात येणाऱ्या नागरी क्षेत्रात, निवासी, वाणिज्यिक, औद्योगिक आणि शंभर चौरस मीटर किंवा त्याहून अधिक परिक्षेत्रामध्ये अनुकूल व तांत्रिकदृष्ट्या योग्य पावसाचे पाणी साठविण्याच्या यंत्रणेची बांधकामे करारनिविष्ट कालावधीत बांधण्याची खात्री करून घेण्यासाठी राज्य प्राधिकरण संबंधित प्राधिकरणांना किंवा नागरी स्थानिक संस्थांना निदेश देईल. यात कसूर 5 झाल्यास, अशा प्रकारे पावसाचे पाणी साठविण्याच्या यंत्रणेचे बांधकाम नागरी संस्था करू शकेल आणि भोगवटादारांकडून विहित रीतीने, शास्तीसह त्यात अंतर्भूत असलेला खर्च वसूल करील.

(8) संबंद्ध कायद्यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, नागरी स्थानिक संस्था किंवा यथास्थिति, इतर कोणतेही स्थानिक प्राधिकरण शंभर चौरस मीटर किंवा त्याहून 10 अधिक क्षेत्र असलेल्या इमारतीच्या आराखड्यात छपरावर पावसाचे पाणी साठविण्याच्या यंत्रणेचे बांधकाम करण्याची तरतुद करण्याकरिता आवश्यक त्या शर्ती लादू शकेल आणि विहित करण्यात येईल अशा रीतीने याबाबतीत दिलेल्या निदेशांचे अनुपालन केल्यानंतरच बांधकामाला व कायमस्वरूपी पाणी व वीज जोडणी यांना मान्यता देण्यात येईल. 15

(9) राज्य प्राधिकरण स्वतः किंवा इतर अभिकरणामार्फत, पावसाचे पाणी साठविण्याची यंत्रणा आणि भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण यासाठी पाणलोट क्षेत्र जल संपत्ती समिती व हितसंबंधित यांच्यावतीने, राज्य अभिकरणे, अशासकीय संघटना, स्वयंसेवी संघटना, शैक्षणिक संस्था, उद्योग किंवा व्यक्ती यांमार्फत सामुहिक जागृती व प्रशिक्षण कार्यक्रमाला चालना देण्याकरिता पावले उचलील. 20

(10) राज्य प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, गाव, स्थानिक समाज किंवा अशासकीय संघटना यांनी अंमलबजावणी केलेल्या उत्तम प्रथांना, नवनवीन कार्यक्रमांना विहित केलेल्या रीतीनुसार राज्य शासनामार्फत काही प्रोत्साहने देऊन त्याद्वारे त्यांना उत्तेजन वा आणखी प्रोत्साहन देऊ शकेल.

अ०१० अ०११ 10. (1) राज्य प्राधिकरणाच्या सल्ल्यानुसार, राज्य शासन, विहित करण्यात 25 योजना व पीक येईल अशा रीतीने जिल्हा प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती व पंचायत योजना. यांच्याशी विचारविनिमय करून संबंधित शासकीय प्राधिकरणांना अधिसूचित क्षेत्रातील भूजल वापर योजनेवर आधारित भविष्यालक्षी पीक योजना तयार करण्यासाठी निदेश देईल.

ही योजना सर्व हितसंबंधितांना बंधनकारक असेल आणि योजनेचे अनुपालन 30 न करणे हा या अधिनियमान्वये दखलपात्र अपराध मानण्यात येईल.

(2) राज्य शासन, राज्य प्राधिकरणाच्या सल्ल्यानुसार जल प्रवण पिकांकरिता आवश्यक पायाभूत सोयी-सुविधा निर्माण करणे आणि दुवा जोडणी यासाठी संबंधित शासकीय प्राधिकरणांना निदेश देईल.

(3) राज्य प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, भूजल सर्वेक्षण व 30 विकास अभिकरण व पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर क्षेत्र निहाय भूजल वापर योजना व पीक योजना यांच्या शिफारशीच्या आधारे अधिसूचित क्षेत्रातील जल संधन पिकांवर संपूर्ण मनाई जाहीर करील :

- परंतु, अशा क्षेत्रातील कोणताही भूजल वापरकर्ता विहित करण्यात येईल अशा रितीने अशी जल सघन पिकांच्या लागवडीची परवानगी घेण्याकरिता पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे जाईल. अशा क्षेत्रातील कोणत्याही भूजल वापरकर्त्याद्वारे अशा जल सघन पिकांच्या लागवडीकरिता विनंती प्राप्त झाल्यावर पाणलोट क्षेत्र 5 जलसंपत्ती समिती अर्जदाराने अशा पिकांच्या लागवडीसाठी भूजलाचा कमीत-कमी वापर करावा आणि तसेच, गावाचा जल अंदाजपत्रक ठेवण्यात येईल अशा जलसंधारण उपाययोजना स्वर्खर्चाने कराव्यात या शर्तीवर अशा पिकांच्या लागवडीसाठी केलेली विनंती मान्य करू शकेल.
- 11.** राज्य प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाशी विचारविनिमय प्रतिबंधक 10 करून, अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रात पाणलोट क्षेत्र व जलप्रस्तर यांवर आधारित उपाययोजनांसाठी भूजल वापर योजनेची अंमलबजावणी करण्यासंबंधात शासकीय प्राधिकरणांना मार्गदर्शक तत्वे. आवश्यक ती मार्गदर्शक तत्वे निर्गमित करील. राज्य प्राधिकरण अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रातील शेतकऱ्यांना पाण्याचे दुर्भिक्ष्य असलेल्या वा दुषित होण्याची शक्यता असलेल्या क्षेत्रांना प्राधान्य देईल आणि उपलब्ध जलसंपत्ती व पाणलोट 15 क्षेत्रनिहाय भूजल वापर योजनेनुसार योग्य ती पिकपद्धती स्वीकारण्याकरिता प्रोत्साहन देण्यासाठी देखील निदेश देईल.
- 12.** राज्य प्राधिकरण, अशा अटी व शर्तीवर व विहित करण्यात येईल अशा खोदकाम रितीने भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणांसह राज्यातील खोदकाम यंत्रसामग्री अभिकरणांची मालक व ते चालविणारे यांच्या सक्तीच्या नोंदणीचे सनियंत्रण करील. 20 **13.** राज्य प्राधिकरण विहिरीच्या सुरक्षेकरिता समुचित सावधगिरीच्या विहिरीकरिता उपाययोजना हाती घेण्याकरिता संबंधित शासकीय प्राधिकरणांना मार्गदर्शक तत्वे सुरक्षा निर्गमित करील. क्षेत्रातील पंचायत व नागरी स्थानिक संस्था त्यांचे संनियंत्रण करतील. उपाययोजना.
- 14.** राज्य प्राधिकरणास सर्वसाधारण किंवा विशेष लेखी आदेशाद्वारे असा राज्य निदेश देता येईल की, ज्या सर्व किंवा कोणत्याही अधिकारांचा किंवा कर्तव्यांचा या 25 अधिनियमान्वये वापर करता येईल किंवा त्यांचे पालन करता येईल ते अधिकार व कर्तव्ये, राज्य प्राधिकरणाने या बाबतीत काढलेल्या आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट अधिकार व कर्तव्ये यांचे अशी परिस्थिती व अशी स्थिती असल्यास अशा परिस्थितीत व अशा स्थितीत आदेशाद्वारे, या बाबतीत प्राधिकृत करण्यात आलेल्या राज्य प्राधिकरणाचे, जिल्हा प्राधिकरणाचे, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे वा भूजल 30 सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाचे कोणतेही कर्मचारी यांना वापर करता येतील किंवा त्यांचे पालन करता येईल.
- 15. (1)** या अधिनियमाच्या प्रयोजनांकरिता, जलसंपत्ती अधिनियमाच्या अधिकार प्रदान कलम १५ अन्वये गठीत झालेले राज्य जल मंडळ हे, अधिकार प्रदान केलेली केलेली समिती. **(2)** 35 अधिकार प्रदान केलेली समिती, संपूर्ण राज्याकरिता एकात्मीकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना एकत्रित करील आणि राज्य पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन परिषदेकडे तिच्या मान्यतेकरिता सादर करील. ही योजना, हा एकात्मीकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेचा एक भाग असेल.

१६. (१) राज्य शासन, ०००००००००० अधिसूचनेद्वारे, जलसंपत्ती अधिनियमाच्या कलम १६ अन्वये घटित करण्यात आलेल्या राज्य जल परिषदेकडे, राज्य पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन क्षेत्र व्यवस्थापन परिषदेची जबाबदारी सोपवील.

(2) राज्य जल परिषद व राज्य पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन परिषद संपूर्ण राज्याकरिता एकात्मीकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेस मान्यता 5 देईल आणि राज्य जल योजनेशी तिचे एकत्रिकरण झाल्याची खात्री करील.

प्रकरण तीन

जिल्हा प्राधिकरण त्यांचे अधिकार, कार्ये व कर्तव्ये

×०६५ 17. राज्य शासन, १००००००० अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्राधिकरण. प्रयोजनाकरिता अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे अशा क्षेत्रातील जिल्हा 10 प्राधिकारी म्हणून, तहसिलदारापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला कोणताही अधिकारी पदनिर्देशित करील.

18. (1) राज्य शासन, **००७०००००** अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनाकरिता, जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती या नावाची एक जिल्हा समिती गठीत करील.

(2) जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीमध्ये अध्यक्ष महणून जिल्हाचा पालक मंत्री यांचा समावेश असेल आणि राज्य शासनाकडून नामनिर्देशित करावयाच्या अशा अन्य सदस्यांचा, विहित करण्यात येईल त्वाप्रमाणे समावेश करण्यात येईल. जिल्हाधिकारी हा जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीचा सदस्य-सचिव असेल.

(3) जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या निर्णयांची विहित करण्यात येईल अशा रीतीने जिल्हा प्राधिकरणाकडून अंमलबजावणी करण्यात येईल.

19. जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती, विहित करण्यात येईल अशा पाणलोट क्षेत्र रीतीने, प्राथम्याने, अधिसूचित क्षेत्राकरिता आणि तदनंतर अधिसूचित नसलेल्या विकास व क्षेत्राकरिता, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती 25 व्यवस्थापन योजना तयार आणि पंचायत यांच्याशी विचारविनिमय करून, भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्याकरिता एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करील.

20. जिल्हा प्राधिकरण, आदेशाद्वारे, सार्वजनिक पिण्याचे पाणी स्रोत पिण्याचे पाणी अधिसूचित करील. 30

१०८

- 21.** जिल्हा प्राधिकरण, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाने पुरविलेल्या विवक्षित माहितीच्या आधारे, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताभोवती प्रभाव क्षेत्र देखील निश्चित करील आणि अधिसूचित करील. या कलमाअन्वये कोणतीही व्यक्ती, अधिसूचित केलेले असे स्रोत व त्याच्या प्रभाव क्षेत्रामध्ये अशा अधिसूचित 5 केलेल्या जलस्रोताच्या पाचशे मीटरच्या अंतरामध्ये, प्रभाव क्षेत्रामध्ये, कोणत्याही प्रयोजनासाठी, कोणत्याही विहिरीचे खोदकाम करणार नाही : हवीमध्ये प्रभाव क्षेत्रासाठी आणि $\text{₹}450$ बांधण्यास $\text{₹}1000$ करण्यासाठी अधिसूचना.

परंतु, सार्वजनिक पिण्याचे पाणी स्रोत म्हणून वापर करीत असलेल्या राज्य शासनाच्या किंवा स्थानिक प्राधिकरणाच्या वतीने, विहिरीचे खोदकाम करण्यासाठी, या कलमांच्या तरतुदी लागू होणार नाहीत.

- 10 22.** कोणतीही विद्यमान विहीर प्रभाव क्षेत्रामध्ये येत असेल, तर अधिसूचित व अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रामध्ये किंवा प्रभाव क्षेत्राव्यतिरिक्त, अधिसूचित क्षेत्रामध्ये येत असेल त्यामुळे, कोणत्याही सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतावर प्रतिकूल परिणाम होत असल्याचे आढळून येत असेल तर, जिल्हा प्राधिकरणास, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती व पंचायत यांची मते निश्चित करून घेतल्यानंतर, आणि एका विवक्षित कालावधीसाठी विद्यमान विहिरीमधून पाणी काढण्यास $\text{₹}1000$.
- 15 23.** भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाच्या तंत्रविषयक सल्ल्यावरून त्या त्यावेळी अंमलात असलेल्या अन्य कोणत्याही कायद्यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, पावसाचे प्रमाण व स्वरूप आणि तत्संबंधित कोणतेही अन्य घटक लक्षात घेऊन, आणि त्या मालकास, आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देऊन, आदेशाद्वारे, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने, वाजवी कालावधीकरिता अशा विहिरीमधून 20 पाणी काढण्यास मनाई करता येईल.

23. जिल्हा प्राधिकरण, भूजलाच्या पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताची गुणवत्ता जतन करण्यासाठी आवश्यक कार्यवाही करील आणि जेथे कोणत्याही कारणामुळे पिण्याचे पाण्याचे स्रोत दूषित होत असतील तेथे विहित करण्यात येईल अशा रीतीने, गावांमध्ये भूजल काढणे विनियमित करील. $\text{₹}100$ होण्यापासून पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे संरक्षण.

- 25 24.** या अधिनियमाअन्वये, पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे कायम व्यवस्थापन करण्यामध्ये आणि पाणी टंचाईच्या काळात पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे संरक्षण करण्यामध्ये पंचायत जिल्हा प्राधिकरणास मदत करील. $\text{₹}100$ पंचायतीने प्राधिकरणास मदत करणे.

प्रकरण चार॥

पाणी टंचाई क्षेत्र घोषित करणे आणि पाणी टंचाईच्या काळात पिण्याच्या

- 30** पाण्याच्या स्रोतांचे संरक्षण करणे

- 25.** पावसाळ्याच्या कालावधीत किंवा त्यानंतर कोणत्याही वेळी भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाच्या सल्ल्याच्या आधारे, स्वतःहून किंवा पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती किंवा पंचायत यांच्या विनंतीवरून, पावसाचे प्रमाण व स्वरूप आणि पाणलोट क्षेत्रातील पाण्याच्या पातळीची माहिती किंवा अन्य कोणतीही संबंधित बाब लक्षात 35 घेता जिल्ह्याच्या त्या पाणलोट क्षेत्रातील सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या $\text{₹}10000-00$ पाणी टंचाई क्षेत्र घोषित करणे.

पिण्याच्या पाण्याची उपलब्धता ही त्या क्षेत्राच्या मानवी आणि पशुधन लोकसंख्येच्या आवश्यकतेपेक्षा कमी आहे असे जिल्हा प्राधिकरणाचे मत असेल तर, त्यास आदेशात विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे परंतु एका वेळी एका जल वर्षापेक्षा अधिक नाही अशा कालावधीकरिता आदेशाद्वारे, अशा क्षेत्राला पाणी टंचाई क्षेत्र म्हणून घोषित करता येईल.

5

26. कलम २५ अन्वये पाणी टंचाई क्षेत्र घोषित केल्यावर, जिल्हा प्राधिकरणास, अशा पाणी टंचाईच्या काळात, आदेशाद्वारे प्रभाव क्षेत्रामधील किंवा सार्वजनिक विहीरीमधून पाणी पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतापासून एक किलोमीटर अंतरामध्ये, यांपैकी जे अधिक काढण्यासाठी विनियमन. असेल अशा क्षेत्रातील अशी विहीर तात्पुरती बंद करून, भूजल काढण्यासाठी, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने विनियम करता येतील. 10

27. कलम २६ अन्वये, विहीर तात्पुरती बंद करावी असा आदेश काढण्यात आला असला तरी, जिल्हा प्राधिकरणास, राज्य शासनाच्या संबंधित विभागाशी विचारविनिमय करून, त्यास आवश्यक वाटेल अशी चौकशी केल्यावर आणि असा पुरावा सादर करण्यासाठी मालकास आवश्यक करून, आदेशाच्या वेळी केवळ उभ्या पिकांची, जी त्यांच्या बाजार मूल्यापेक्षा कमी नाही, अशी नुकसानभरपाई 15 देण्यासाठी, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने आदेश काढता येईल.

28. (१) जिल्हा प्राधिकरण, सार्वजनिक पिण्याचे पाणी ~~किंवा~~ संरक्षण किंवा प्राधिकरणाचे सार्वजनिक पाणीपुरवठा यंत्रणेची देखभाल यांच्याशी संबंधित, या अधिनियमाअन्वये, चौकशी किंवा अंमलबजावणी करणे किंवा कोणत्याही निर्णयांची अंमलबजावणी करणे किंवा ते अंमलात आणणे आवश्यक असेल तेव्हा, पाणलोट 20 क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे निर्णय अंमलात आणील. जिल्हा प्राधिकरण किंवा त्याने याबाबतीत यथोचितरीत्या प्राधिकृत केलेला कोणताही अधिकारी, कोणत्याही जमिनीच्या मालकाला किंवा भोगवटादाराला पूर्वसूचना दिल्यानंतर, पुढील गोष्टी करील,----

(क) सर्वेक्षण करील किंवा त्याची मोजणी करील ;
 (ख) पंपाची तपासणी करील आणि भूभौतिक सर्वेक्षण करील ;
 (ग) विहिरीवर जलपातळी आलेखक यंत्र आणि जल प्रमाप यंत्र बसवील आणि त्याची देखभाल करील ;

(१) जमिनीच्या संबंधात तपासणी करण्याच्या आणि कोणतेही मोजमाप करण्याच्या किंवा भूपृष्ठावर किंवा भूमिगत पाण्याच्या ठिकाणाची तपासणी 30 करण्याच्या हक्कासह, शासकीय मालकीसह कोणत्याही मालमत्तेमध्ये प्रवेश करील ;

(‘०) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या परवानगीने किंवा परवानगीशिवाय खोदकाम केले असेल किंवा करण्यात येणार असेल अशा विहिरीची तपासणी करील आणि त्यामधून खोदकाम केलेली माती आणि इतर वस्तू यांची आणि अशा मातीचे किंवा इतर वस्तूच्या नमुन्यांची तपासणी करील किंवा पाण्याचा दर्जा आणि दूषितपणा तपासण्याकरिता अशा विहिरीमधून काढलेल्या पाण्याची तपासणी करील ;

(“०) विहिरीचे खोदकाम करणाऱ्या व्यक्तीस, जिल्हा प्राधिकरणाने विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे काम पूर्ण केले असेल वा सोडले असेल त्या दिनांकापासून तीन महिन्यांपेक्षा अधिक होणार नाही अशा कालावधीकरिता त्यामधून काढलेल्या 10 मातीच्या किंवा कोणत्याही वस्तूचे नमुने विहित रीतीने ठेवण्यासाठी व त्यांचे जतन करण्यासाठी लेखी आदेश देईल आणि ती व्यक्ती अशा मागणीचे अनुपालन करील ;

(”०) या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी, आवश्यक असलेली कोणतीही माहिती मिळविण्यासाठी, संबंधित अभिलेख किंवा दस्तऐवज यांची 15 तपासणी करील आणि त्याच्या प्रती घेईल आणि चौकशी चालवील ;

(००) भूजल वापरकर्त्याला कोणत्याही भूजल प्रत्याहरण संरचनेवर असे मोजमाप यंत्र बसविण्यासाठी आणि पाण्याचे परिमाणाचे संनियंत्रण करण्यासाठी **₹३०० रु०००** ;

(००) अनधिकृत खोदकामाकरिता व पूर्णतः किंवा अंशतः बांधलेले काम 20 पाडण्यासाठी वापरलेली साधनसामग्री किंवा साधन जप्त करील ;

(००) या अधिनियमाच्या व त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीचे अनुपालन न करणाऱ्या कोणत्याही भूजल वापरकर्त्याला भूजल काढणे, काम बंद करणे, त्याचा तात्पुरता वीजपुरवठा खंडित करणे व या अधिनियमाच्या व त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीनुसार कोणतेही जलविषयक काम अवैध असल्याचे 25 आढळल्यास ते सीलबंद करणे, यांकरिता निदेश देईल ;

(००) या अधिनियमाअन्वये, कोणत्याही ठिकाणी अपराध घडला होता किंवा घडत आहे असे त्यास सकारण वाटत असेल तर, अशा ठिकाणी अशा सहाय्यानिशी, कोणतेही असल्यास, आवश्यक असेल तर, प्रवेश करील व तपास करील ; आणि तसे केल्याच्या तीस दिवसांमध्ये, ज्या व्यक्तीने अपराध 30 केला आहे किंवा करत आहे अशा व्यक्तीला विनिर्दिष्ट कालावधीकरिता त्याने भूजल काढू नये किंवा त्याचा वापर करू नये असा लेखी आदेश काढील ;

(५) खोदकाम करणे, भूजल काढणे, भूजलाचा वापर करणे व भूजल दूषित करणे अशा गोष्टी होत असतील तर भूजलाच्या कायम विकासास जे हानिकारक ठरत आहे अशा व्यक्तीला द्वार उघडण्यास सांगितले असतानाही तसे करण्यास 35 त्याने नकार दिल्यास कोणत्याही जागेचे द्वार तोडील ;

(>) या अधिनियमाच्या तरतुदीनुसार अशा खटल्याची चौकशी करणे व त्याची तपासणी करणे आणि त्याची अंमलबजावणी करणे यासाठी आवश्यक असल्याप्रमाणे इतर सर्व गोष्टी करील.

1974 "॥२. (२) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या तरतुदी या ज्याप्रमाणे त्या उक्त संहितेच्या कलम ९३ अन्वये काढलेल्या वॉरंट प्राधिकाराखाली कोणत्याही तपासाला ५ व झडतीला लागू होतात त्याचप्रमाणे त्या या कलमान्वये कोणत्याही तपासाला किंवा जप्तीला लागू होतील.

(3) जेव्हा जिल्हा प्राधिकरण पोट-कलम (१) च्या खंड (झ) अन्वये कोणतीही यांत्रिक साधनसामग्री किंवा साधन जप्त करील तेव्हा, शक्य तितक्या लबकर त्याबाबत दंडाधिकान्याला कळविण्यात येईल आणि अभिरक्षेबाबतचे त्याचे आदेश 10 घेण्यात येतील.

प्रकरण पाच

पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे अधिकार, कार्ये व कर्तव्ये

पाणलोट क्षेत्र 29. (1) राज्य प्राधिकरण या अधिनियमान्वये पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला नेमून दिलेली कार्ये व कर्तव्ये विहित रीतीने पार पाढण्यासाठी अकरा 15 गावांपेक्षा अधिक गावांची क्षेत्रे समाविष्ट असलेल्या अधिसूचित क्षेत्रासाठी पाणलोट स्थापना, रचना कृती क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची रचना करा.

३० वृ०८ (2) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीमध्ये पुढील सदस्यांचा अंतर्भाव विधिसंस्थापन. ता००:—

(क) संबंधित पंचायत समितीचे अध्यक्ष	..	पदसिद्ध अध्यक्ष ;
(ख) प्रत्येक पंचायतमधून प्रत्येकी एक प्रतिनिधी व ग्राम जल व
ĀMĀVĀ समिती किंवा पाणलोट क्षेत्र विकास तंत्रविषयक
समितीचे सदस्य जे अधिसूचित क्षेत्रामधील नागरी स्थानिक
संस्थेचे सदस्य किंवा शेत किंवा जमिनीमध्ये पाण्याच्या वापराचे
नियोजन व जलसंधारण यासंबंधात माहिती व अनुभव असलेली
कोणतीही इतर व्यक्ती.	..	25 सदस्य ;
(ग) पाणीपुरवठा व स्वच्छता विभाग, जलसंरक्षणविभाग, कृषी,
पशुसंवर्धन, दुग्धविकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, भूजल
सर्वेक्षण व विकास अभिकरण यांमधील प्रत्येकी एक प्रतिनिधी ..	..	सदस्य ;
(०) अधिसूचित क्षेत्रामधील प्रत्येक पाणी वापर ĀMĀVĀ प्रत्येकी
एक प्रतिनिधी.	..	30 सदस्य ;
(१) संबंधित पंचायत समिती व जिल्हापरिषद यामधील निवडून
† Bā सदस्य.	..	पदसिद्ध सदस्य ;
(२) अधिसूचित क्षेत्रामधील जलसंधारणावर काम करीत असलेल्या
अशासकीय ĀMĀVĀ किंवा स्वयंसेवी संस्थेचा एक प्रतिनिधी.	..	35 सदस्य-निमंत्रित ;
(३) अधिसूचित क्षेत्रामध्ये समावेश असलेल्या पाटबंधारे प्रकल्पाच्या
लाभक्षेत्राचा भाग असलेल्या संबंधित पाणी वापर ĀMĀVĀ प्रतिनिधी.	..	सदस्य ;
(४) गट विकास अधिकारी.	..	पदसिद्ध सदस्य-
ĀKĀ :

(3) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे किमान एक तृतीयांश सदस्य हे महिला सदस्य असतील.

(4) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या सदस्याचा पदावधी विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे असेल.

5 (5) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीला उपस्थित राहणाऱ्या प्रत्येक सदस्याला (राज्य शासनाचे प्रतिनिधीत्व करणारे सदस्य वगळून) विहित केलेल्या दराने प्रवास व दैनिक भत्ता देण्यात येईल.

(6) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची बैठक वर्षाला प्रत्येक तीन महिन्यांमधून एकदा व आकस्मिक निकडीच्या वेळी जेव्हा आवश्यक असेल तोव्हा घेण्यात

10 येईल. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीत अनुसारावयाची कार्यपद्धती आणि त्याच्याशी पूरक वा सहाय्यभूत सर्व बाबी या विहित करण्यात येतील त्याप्रमाणे असतील. तहसिलदार हा पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीचा आमंत्रक असेल :

परंतु असे की, जर अधिसूचित क्षेत्रामध्ये अकरा गावांपेक्षा कमी गावे असतील

15 तर, राज्य प्राधिकरण अशा पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीची कार्ये संबंधित पंचायत किंवा नागरी स्थानिक संस्था यांच्याकडे सोपवील.

30. (1) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही भूजल सर्वेक्षण व विकास भूजलाच्या अभिकरणाच्या तांत्रिक सहाय्याने पाणलोट क्षेत्र वा जलप्रस्तर यावर आधारित विद्यमान वापर भूजल वापर योजना तयार करील आणि जिल्हा प्राधिकरण विहित करण्यात येईल कर्त्तासाठी

20 अशारितीने ती अधिसूचित करील.

३००००

व्यवस्थापन.

(2) पाऊस व जलवर्षातील भूजलाची पातळी या आधारे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही दरवर्षी पाणलोट क्षेत्र वा जलप्रस्तर यावर आधारित भूजल वापर योजनेचे अद्यावतीकरण करील आणि त्यानुसार भूजल काढण्यावर संनियंत्रण करील व तसेच सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताची अखंड सुरक्षितता राखील.

25 पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही भूजलाचे विनियमन करण्यासाठी करावयांच्या उपायांची शिफारस, जिल्हा प्राधिकरणाला करील. ते, राज्य शासन, पंचायत, पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था यांना त्या क्षेत्रामध्ये भूजल साधनसंपत्ती वाढविण्यासाठी उपाययोजनांची शिफारस करील.

(3) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही राज्य शासनाबरोबरच एकात्मीकृत

30 पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना राबविण्यासाठी पाठपुरावा करील.

(4) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ही भूजलाचे विद्यमान वापरकर्ते व विहिरींचे मालक यांना विहित करण्यात येईल अशारितीने भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्याकरिता वैयक्तिक उपाययोजना राबविण्याबाबत सूचना करील व त्यांचे मन ३००००००.

35 (5) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती जल अंदाजपत्रकावर आधारित पौक पद्धती विनिर्दिष्ट करील आणि घरगुती, शेती, उद्योग यांच्या वापरासाठी किंवा अन्य कोणत्याही वापरासाठी विद्यमान विहिरींमधून जास्तीत जास्त भूजल काढण्यासाठी, विहित करण्यात येईल अशारितीने, भूजल वापर योजनेवर आधारित, योजना तयार करील.

31. (1) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, रासायनिक खतांच्या किंवा किटकनाशके किंवा त्याचे अंतःक्षेपण करणे, औद्योगिक निःस्सारण करणे यांसाठी विनियमन इत्यादीच्या करण्याची आणि भूजलाच्या दर्जाचे संरक्षण करण्याची जिल्हा प्राधिकरणाकडे ३००,००० घटके करणे किंवा शिफारस करील.

मर्यादा घालणे. (2) जिल्हा प्राधिकरण, वस्तुस्थिती लक्षात घेतल्यानंतर अशा शिफारशीवर, संबंधित शासकीय प्राधिकरणांच्या, पंचायतीच्या, पंचायत समितीच्या किंवा नागरी स्थानिक संस्थेच्या सहाय्याने आवश्यक ती उपाययोजना करील.

३२. (१) कोणतीही व्यक्ती, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या पूर्व-क्षेत्रामध्ये नवीन परवानगीशिवाय अधिसूचित क्षेत्रामध्ये विहिरीचे खोदकाम करणार नाही. अशी १० व्यक्ती, विहित करण्यात येईल अशारितीने आणि अशा नमुन्यात पाणलोट क्षेत्र बांधकाम. जलसंपत्ती समितीकडे अर्ज करील.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये अर्ज मिळाल्यावर, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, तो अर्ज शिफारशीकरिता भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाकडे विचारार्थ पाठवील आणि भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाच्या शिफारशीच्या 15 आधारे, परवानगी देण्याचा किंवा फेटाळण्याचा निर्णय घेऊल :

परंतु, अर्जदारास आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्याखेरीज कोणतीही परवानगी फेटाळण्यात येणार नाही.

(3) अर्ज मिळाल्यापासून साठ दिवसांच्या कालावधीत पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडून अर्जदारास परवानगी देण्याचा किंवा फेटाळण्याचा निर्णय, कल्याणिण्यात येईल. 20

(4) विहीरीचे खोदकाम करण्याची परवानगी, विहित करण्यात येईल त्याप्रमाणे विनिर्दिष्ट कालावधीत अर्जदाराने समुचित आकाराच्या कृत्रिम पुनर्भरणाच्या संरचनेचे बांधकाम करण्याच्या शर्तीच्या अधीन असेल.

33. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, जिल्हा प्राधिकरणाच्या मार्गदर्शक सहभागाला तत्वानुसार, विहित करण्यात येईल अशारीतीने, अधिसूचित क्षेत्रात, भूजल 25 चालना देणे. **अ०**तांचा समन्याय व कायम विकास, संरक्षण, जलसंधारण, विनियमन आणि व्यवस्थापन या उद्दीष्टांसह, सामूहिक सहभागाला चालना देईल. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, भूजलाच्या सामूहिक मालकी हक्काच्या संकल्पनेला, अल्प आणि अत्यल्प भूधारक यांच्या हक्कांच्या संरक्षणाच्या संकल्पनेला आणि अति भजल काढण्यास प्रतिबंध या गोष्टीना चालना देईल. 30

34. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे निर्णय जे विनियामक स्वरूपाचे असतील त्यांची जिल्हा प्राधिकरणाकडून अंमलबजावणी करण्यात येईल. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीस, विहित करण्यात येईल अशारितीने, पंचायत, पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था किंवा प्राधिकरणे यांच्या समन्वयाने योजनांची अंमलबजावणी करता येईल. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या 30 योजनांच्या अंमलबजावणीच्या किंवा त्यांचे निर्णय अंमलात आणण्याच्या

प्रयोजनासाठी, कलम २८ च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (क) ते (ज) अन्वये, जिल्हा प्राधिकरणाचे अधिकार, पंचायत, पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था यांना असतील.

35. पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, तज्ज मंडळाशी आणि भूजल सर्वेक्षण

- 5 व विकास अभिकरणाशी विचारविनिमय करून, विहित करण्यात येईल अशारितीने, खाणकामाचे अधिसूचित क्षेत्रात वाळू खाणकामाचे विनियमन करण्याची किंवा प्रतिबंध करण्याची जिल्हा प्राधिकरणाला शिफारस करील.

36. (1) अशा उपाययोजनांची अंमलबजावणी करण्याकरिता आवश्यक

- असलेला निधी, राज्य शासनाकडून पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला उपलब्ध १००००००० रुपयांची किंवा प्रतिबंध करण्याची वित्तीय स्रोत.

- 10 १० करून देण्यात येईल.

(2) पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीस, राज्य शासनाने विनिर्दिष्ट केलेल्या दराने, भूजलाच्या वापरकर्त्याकडून अर्जाची फी आकारता येईल आणि सेवा आकार गोळा करता येईल आणि तो, विहित करण्यात येईल अशारितीने त्याचा वापर करील.

- 15 **37.** पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, विहित केलेल्या रीतीने त्याचा अहवाल पाणलोट क्षेत्र प्रसिद्ध करील आणि तो अहवाल, ग्रामसभेला आणि विहित करण्यात येईल अशा १००००००० रुपयांची समितीच्या इतर संस्थांना सादर करील.

प्रकरण सहा

लेखे व लेखापरीक्षा

- 20 **38.** राज्यशासन, याबाबतीत केलेल्या कायद्याद्वारे, राज्य विधानमंडळाकडून पाणलोट क्षेत्र यथोचितरीत्या विनियोजन केल्यानंतर पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीला, या १००००००० रुपयांची अधिनियमान्वये तिची कार्य पार पाडण्यासाठी व तिच्या कर्तव्यांचे पालन करण्यासाठे, अनुदान व त्याला आवश्यक वाटेल अशी अनुदाने व आगाऊ रकमा भूजल सर्वेक्षण व विकास आगाऊ रकमा अभिकरण यांना उपलब्ध करून देतील आणि सर्व अनुदाने व आगाऊ रकमा या देणे.

- 25 राज्य शासन निर्धारित करील अशा अटी व शासनाकडे असतील.

39. भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, अंदाजित जमा रकमा व खर्च पाणलोट क्षेत्र दाखविणारा पुढील वित्तीय वर्षासाठीचे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे अंदाजपत्रक १००००००० रुपयांची प्रत्येक वित्तीय वर्षी विहित केल्याप्रमाणे अशा स्वरूपात व अशा वेळी तयार करील, आणि ते शासनाकडे पाठवील.

- 30 **40.** (1) भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, योग्य लेखे व इतर संबद्ध पाणलोट क्षेत्र अभिलेख ठेवील आणि महालेखापालाशी विचारविनिमय करून, शासन विहित समितीचे लेखे.

- 35 (2) महालेखापाल, त्याने स्वतः विहित केलेल्या कालांतराने, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या लेख्यांची लेखापरीक्षा करील किंवा भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाच्या लेख्यांच्या लेखापरीक्षेच्या वेळी लेखापरीक्षा करील, आणि अशा लेखापरीक्षेसंबंधात कोणताही खर्च करण्यात आला असल्यास, तो पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती महालेखापालास प्रदान करील.

प्रकरण सात

भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, त्याचे अधिकार, कार्ये व कर्तव्ये

मूळ पाणलोट क्षेत्र किंवा •०००५००० राज्यातील मूळ पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर त्याच्या सिमांसह, शोधून काढील, शोधून काढणे, त्यांचा आराखडा तयार करील आणि ते घोषित करील. 5 त्यांचा आराखडा तयार करणे आणि त्याची घोषणा करणे.

प्रभाव क्षेत्राचा आराखडा तयार करणे. 42. भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण अधिसूचित सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांच्या प्रभाव क्षेत्राचा आराखडा तयार करण्याचे काम प्राधान्याने ००,०००,०००

पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यांवर ४३. भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, विहित करण्यात येईल अशारितीने, पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यांवर आधारित भूजल वापर योजना तयार 10 करण्यामध्ये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती व पंचायत यांना सहाय्य करील. ३००,०००,००० योजना.

एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करण्यामध्ये 44. भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्बरणाकरिता एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना तयार करण्यामध्ये जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीला सहाय्य करील.

तंत्रविषयक सर्वेक्षण व मदत कार्य. 45. (१) भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, विहित करण्यात येईल 15 अशारितीने, राज्य प्राधिकरण, जिल्हा प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, पंचायत, पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था यांनी सोपविल्याप्रमाणे, आवश्यक भूजल शास्त्रीय अभ्यास आणि मदत कार्य पार पाडील.

(२) भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या नियमांच्या तरतुदीन्वये त्यास सोपविण्यात आलेली अन्य 20 कोणतीही कार्ये व कर्तव्ये पार पाडील.

46. भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, विद्यमान विहिरीकरिता भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणाच्या व्यक्तिगत उपाययोजनांचे संनियंत्रण करणे आणि त्यांना उत्तेजन देणे, क्षेत्राच्या सुरक्षित पाणलोट क्षेत्र स्थितीचे संरक्षण करणे आणि अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रामध्ये साठ मीटरपर्यंत विधण विहीर किंवा नलिकाकूप 5 यांचे खोदकाम करण्यासाठी कोणत्याही व्यक्तीला अथवा भूजलाच्या वापरकर्त्त्वाता परवानगी देणे यासाठी अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रातील पंचायत, पंचायत समिती आणि नागरी स्थानिक संस्थांना, तंत्रविषयक सल्ला देर्इल :

परंतु, या प्रयोजनासाठी, पंचायत, पंचायत समिती आणि नागरी स्थानिक संस्था या विहित करण्यात येईल अशा रीतीने क्षेत्राचे जल लेखा व जल यांना सल्ला देणे.

परंतु आणखी असे की, अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रातील विहिरीचे खोदकाम करण्याची कोणतीही परवानगी विहित करण्यात येईल अशा विनिर्दिष्ट कालावधीमध्ये समुचित आकाराच्या कृत्रिम पुनर्भरण संरचना बांधकामाच्या शर्तीच्या अधीन असेल.

प्रकरण आठ
संकीर्ण

47. या अधिनियमाखालील प्रत्येक आदेश, विहित करण्यात येईल अशा आदेश बजावणे. रीतीने बजावण्यात येईल.

48. (1) शासनास, लोकांचे हित असणाऱ्या धोरणविषयक बाबीमध्ये शासनाने निदेश 25 राज्य प्राधिकरणाला, असे सर्वसाधारण किंवा विशेष निदेश लेखी देता येतील देणे. आणि राज्य प्राधिकरणास, अशा निदेशांचे पालन करणे आणि त्यानुसार कृती करणे बंधनकारक असेल.

(2) जर लोकांचे हित असणाऱ्या धोरणविषयक बाबींशी असा कोणताही निवेश संबंधित आहे किंवा कसे असा प्रश्न उद्भवला तर त्यावरील शासनाचा 30 निर्णय अंतिम असेल.

49. हा अधिनियम किंवा त्याखाली करण्यात आलेले नियम, काढण्यात राज्य प्राधिकरण व पाणलोट क्षेत्र आलेले आदेश किंवा अधिसूचना यांच्या तरतुदींअन्वये किंवा त्यास अनुसरून, •०५०००८ राज्य प्राधिकरणाचा, जिल्हा प्राधिकरणाचा प्रत्येक सदस्य, आणि अशा प्राधिकरणांचा समिती यांचे व पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचा कार्यरत असलेला प्रत्येक अधिकारी किंवा सदस्य व कर्मचारी हे 1860 "० 35 असल्याचे मानण्यात येईल. 45. लोकसेवक लोकसेवक असणे.

सद्भावनेने
केलेल्या कृतीस
संरक्षण.

50. या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या किंवा आदेशांच्या तरतुदीनुसार सद्भावनेने केलेल्या किंवा करण्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीसाठी शासन किंवा राज्य प्राधिकरण वा जिल्हा प्राधिकरण अथवा पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती किंवा पंचायत, पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था अथवा भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण किंवा त्याचा कोणताही सदस्य, 5 अधिकारी किंवा कर्मचारी यांच्याविरुद्ध कोणताही वाद, खटला अथवा अन्य कायदेशीर कार्यवाही दाखल करता येणार नाही.

51. कलम २७ च्या तरतुदीस अधीन राहून कोणत्याही व्यक्तीस या अधिनियमान्वये केलेल्या कोणत्याही कार्यवाहीमुळे झालेल्या तिच्या कोणत्याही नुकसानीबद्दल शासनाकडून कोणत्याही नुकसानीची किंवा नुकसानभरपाईची 10 मागणी करण्याचा हक्क असणार नाही.

52. जो कोणी, या अधिनियमाच्या किंवा त्याखाली करण्यात आलेल्या कोणत्याही नियमांच्या तरतुदीचे उल्लंघन करील, किंवा राज्य प्राधिकरण, जिल्हा प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, पंचायत, पंचायत समिती व नागरी स्थानिक संस्था, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण आणि या अधिनियमान्वये 15 कोणतेही अधिकार वापरण्यास प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीस अडथळा आणील, तर अपराधसिद्धीनंतर त्याला पुढीलप्रमाणे शिक्षा देण्यात येईल :—

(एक) पहिल्या अपराधाकरिता, दहा हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या दंडाची शिक्षा ; आणि

(दोन) त्यानंतरच्या अपराधाकरिता, सहा महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या 20 मुदतीच्या कारावासाची किंवा पंचवीस हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या दंडाची किंवा दोन्ही शिक्षा होतील.

53. (१) या अधिनियमाखालील अपराध एखाद्या कंपनीने केला असेल त्याबाबतीत, असा अपराध घडला त्यावेळी जिच्याकडे कंपनीचा प्रभार होता आणि जी, कंपनीचे कामकाज चालविण्यास कंपनीस जबाबदार होती, अशी प्रत्येक 25 व्यक्ती, तसेच ती कंपनी देखील, अशा अपराधाबद्दल दोषी असल्याचे मानले जाईल आणि तिच्याविरुद्ध कार्यवाही केली जाण्यास व त्यानुसार शिक्षा दिली जाण्यास ती पात्र असेल :

परंतु, अशा कोणत्याही व्यक्तीने असा अपराध तिच्या नकळत घडला किंवा असा अपराध घडू नये म्हणून तिने सर्वतोपरी प्रयत्न केले होते असे सिद्ध केल्यास, 30 या पोट-कलमात अंतर्भूत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीमुळे अशी व्यक्ती कोणत्याही शिक्षेस पात्र होणार नाही.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, जेव्हा एखाद्या कंपनीने या अधिनियमाखालील एखादा अपराध केला असेल, आणि तो अपराध कंपनीचा कोणताही संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी यांच्या संमतीने 35 किंवा त्याने कानाडोळा केल्यामुळे किंवा दुर्लक्ष केल्यामुळे घडला आहे असे सिद्ध झाले तर, असा संचालक, व्यवस्थापक, सचिव किंवा इतर अधिकारी हे देखील

त्या अपराधाबदल दोषी आहेत असे मानण्यात येईल व त्यांच्याविरुद्ध कारवाई केली जाण्यास व त्याप्रमाणे शिक्षा दिली जाण्यास ते पात्र ठरतील.

स्पष्टीकरण.---- या कलमाच्या प्रयोजनार्थ,----

(एक) " कंपनी " याचा अर्थ निगम निकाय, असा आहे व त्यात 5 भागीदारी संस्थेचा, व्यक्तींच्या संघाचा अथवा व्यक्तींच्या संस्थेचा—मग तो विधीसंस्थापित असो वा नसो—~~१००००००~~;

(दोन) भागीदारी संस्थेच्या संदर्भात " संचालक " याचा अर्थ त्या भागीदारी संस्थेतील भागीदार असा आहे आणि व्यक्तींचा संघ किंवा व्यक्तींची संस्था यांच्या संदर्भात " संचालक " याचा अर्थ, तिच्या 10 कामकाजाचे नियंत्रण करणारा कोणताही सदस्य, असा आहे.

54. (1) या अधिनियमाखाली शिक्षापत्र असलेल्या कोणत्याही ~~१०००~~ अपराधासंबंधातील कार्यवाही सुरु होण्यापूर्वी किंवा त्यानंतर, अशा अपराधांचा ~~१००००००~~ आरोप असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीकडून अपराध आपसात मिटविण्यासाठी, अपराधसिद्धीनंतर अशा अपराधाकरिता जो जबाबदार आहे त्याच्याकडून कलम 15 ५२ मध्ये विनिर्दिष्ट असलेल्या दंडाच्या कमाल रकमेपेक्षा जास्त नसेल इतकी रक्कम स्वीकारल्यावर जिल्हा प्राधिकाऱ्याद्वारे अपराध आपसात मिटविला जाईल.

(2) पोट-कलम (१) अन्वये अपराध आपसात मिटविण्यात आल्यानंतर, अशा अपराधाच्या बाबतीत संबंधित व्यक्तीविरुद्ध आणखी कोणतीही कार्यवाही चालविण्यात येणार नाही किंवा चालू राहणार नाही आणि त्या अपराधासंबंधात 20 जर त्याच्या विरुद्ध कोणत्याही न्यायालयात कोणतीही कार्यवाही आधीच चालू असल्यास, ती समाप्त होईल.

55. (1) या अधिनियमाखालील अपराधांबाबत जिल्हा प्राधिकाऱ्याच्या ~~१००००००~~ सर्वसाधारण किंवा विशेष लेखी आदेशाशिवाय कार्यवाही करणार नाही. ~~दखल व न्याय~~ ~~चौकशी.~~

(2) या अधिनियमाखालील कोणत्याही अपराधाबाबत महानगर दंडाधिकारी 25 किंवा प्रथम श्रेणी न्याय दंडाधिकारी यांच्यापेक्षा कनिष्ठ असलेले न्यायालय न्याय चौकशी करणार नाही.

1974 "३. 2. (3) फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, हा अधिनियम आणि त्याखालील करण्यात आलेल्या नियमांखालील शिक्षापत्र अपराध हे दखलपत्र असतील.

30 56. (1) या अधिनियमाखालील पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, पंचायत, ~~१५०००~~ पंचायत समिती किंवा नागरी स्थानिक संस्था यांनी दिलेला निर्णय, संमत केलेला आदेश, केलेली कार्यवाही यामुळे व्यथित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस, त्याच्यावर कार्यवाही झाल्याच्या किंवा निर्णय किंवा आदेश कळविल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या आत व विहित करण्यात येईल अशी फी भरल्यावर, असे अपील ~~१००००~~

35 प्राधिकाऱ्याकडे दाखल करता येईल :

परंतु, अर्जदाराला वेळेत अपील दाखल करण्यास प्रतिबंध करण्यात आला होता याबाबतच्या पुरेशा कारणामुळे जिल्हा प्रधिकान्याची खात्री पटल्यास, उक्त साठ दिवसांचा कालावधी संपल्यानंतर जिल्हा प्राधिकारी अपील विचारार्थ स्वीकारील.

(2) पोट-कलम (१) अन्वये जिल्हा प्राधिकाऱ्याच्या निर्णयाने जर व्यथित 5 व्यक्तीचे समाधान झाले नाही तर, तिला निर्णय कळविल्याच्या दिनांकापासून साठ दिवसांच्या कालावधीत व विहित केलेली फी भरून, जिल्हा प्राधिकाऱ्याच्या आदेशाच्या विरोधात राज्य प्रधिकरणाकडे अपील दाखल करता येईल आण राज्य प्रधिकरणाचा निर्णय अंतिम असेल.

(3) पोट-कलम (१) किंवा (२) अन्वये अपील प्राप्त झाल्यावर जिल्हा प्राधिकरण 10 किंवा यथास्थिति, राज्य प्राधिकरण, अर्जदाराला आपले म्हणणे मांडण्याची संधी दिल्यानंतर शक्य तितक्या त्वरेने, अपील निकालात काढेल.

नियम ५७. (१) राज्य शासनाला, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी, करण्याचा **०.०१०००००** अधिसूचनेद्वारे व पूर्वप्रसिद्धीच्या शर्तीस अधीन राहून नियम करता शासनाचा अधिकार येतील.

15

(2) या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लबकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक अधिवेशनात मिळून एकूण तीस दिवसांची होईल इतक्या मुदतीकरिता, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल, आणि ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात 20 आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्याच्या लगतनंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी, त्यात कोणताही फेरबदल करण्यास दोन्ही सभागृहे सहमत होतील किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये म्हणून दोन्ही सभागृहे सहमत होतील, तर असा निर्णय ०.००.०००० अधिसूचित करण्यात येईल आणि असा ०.००.०००० निर्णय प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या दिनांकापासून तो नियम, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या 25 स्वरूपातच अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, मुळीच अंमलात येणार नाही, तथापि, असा कोणताही फेरबदल किंवा विलोपन यामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी करण्यात आलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टींचा विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

58. (1) या अधिनियमाच्या तरतुदीची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, शासनास, प्रसंगानुरूप, **००००००** आदेश प्रसिद्ध करून, 30 अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी, त्यास आवश्यक व इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदीशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(2) पोट-कलम (१) खाली काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येईल.

1993 59. (1) महाराष्ट्र भूजल (पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनाकरिता विनियमन) निरसन व
"०५ 5 अधिनियम, १९९३ हा याद्वारे निरसित करण्यात येत आहे. व्यावृत्ती.
28.

(2) अशा प्रकारे निरसन झाले असले तरीही, उक्त अधिनियमा अन्वये किंवा
त्यानुसार करण्यात आलेली कोणतीही गोष्ट किंवा कार्यवाही ही, अशा निरसनापूर्वी
1904 त्याच्या संबंधात अंमलात असल्याचे चालू राहील आणि उक्त अधिनियमाच्या
"०६ १० निरसनाच्यासंबंधात मुंबई सर्वसाधारण वाक्खंड अधिनियम, १९०४ याचे कलम
"००१० १० ७ लागू होईल.

उद्देश व कारणे यांचे निवेदन.

सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे जतन करणे व त्याच्याशी संबंधित आणि तदानुषंगिक बाबी यांसाठी भूजलाच्या समुपयोजनाचे विनियमन करण्यासाठी, महाराष्ट्र भूजल (पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनासाठी विनियमन) अधिनियम, १९९३ (१९९३ चा महा. २८) अधिनियमित करण्यात आला होता. तथापि, उक्त अधिनियमामध्ये भूजलाच्या स्रोतांसाठी सामूहिक सहभागाची आणि त्याच्या प्रभावी व्यवस्थापनाची तरतूद करण्यात आली नव्हती. १९९३ च्या विद्यमान उक्त भूजल अधिनियमामधील त्रुटी व मर्यादा दूर करण्यासाठी आणि एका बाजूला पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे जतन करण्याच्या दृष्टीने, विनियामक व प्रागतिक उपाययोजना यांमध्ये समतोल राखण्याकरिता आणि दुसऱ्या बाजूला, वर्धनक्षमरीतीने सिंचन क्षमतेच्या आधारे भूजलाच्या इष्टतम उपयोजनेस चालना देण्यासाठी, शासनाने, महाराष्ट्र भूजल (पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनासाठी विनियमन) अधिनियम, १९९३ निरसित करण्याचे आणि,----

(एक) वापरकर्त्याच्या विविध प्रवर्गासाठी विहित दर्जाच्या भूजलाचा कायम व पुरेसा पुरवठा सुकर करणे व पुरवठा होत असल्याची खातरजमा करणे ;

(दोन) पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे जतन करणे ;

(तीन) भूजलाच्या स्रोतांचे संवर्धन करणे आणि भूजलाचे पुनर्भरण व समुपयोजन यांच्यात समतोल राखला जात असण्याची खातरजमा करणे ;

(४) नियामक यंत्रणा अधिक प्रभावी करणे आणि अति समुपयोजन व पाण्याचे दुर्भिक्ष्य असलेल्या पाणलोट क्षेत्रांमध्ये भूजलाचे व्यवस्थापन करणे ;

(५) नियोजन तसेच कार्यान्वयन या दोन्ही पातळ्यांवरील सामूहिक सहभागाची खातरजमा करण्यासाठी संस्थात्मक चौकट तयार करण्याची तरतूद करणे ;

(६) ग्रामीण क्षेत्रांतील शासकीय योजनांची परस्परव्यापी तफावत टाळण्यासाठी व त्यांचा अधिकतम लाभ मिळविण्यासाठी आणि राज्यातील पाणीपुरवठा पद्धतीला सहाय्यभूत ठरेल अशारीतीने भूजलाच्या पातळीत वाढ करण्यासाठी पावसाचे पाणी साठवण्याची यंत्रणा तसेच छपरावर पावसाचे पाणी साठवण्याची यंत्रणा यांसारख्या शहरी क्षेत्रातील भूजलाच्या प्रश्नांवर देखील भर देण्यासाठी मंचाची स्थापना करणे,

यासाठी नवीन कायदा अधिनियमित करण्याचे ठरविले आहे.

2. वरील उद्दिष्टे साध्य करणे हा या विधेयकाचा हेतू आहे.

नागपूर,

दिनांक १० डिसेंबर, २००९.

लक्ष्मण ढोबळे,

पाणीपुरवठा ३० ऑगस्ट २००९.

वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे ज्ञापन.

या विधेयकात, ३०८०निक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे पुढील प्रस्ताव अंतर्भूत
†०६० :—

खंड १ (३).—या खंडान्वये, राज्य शासन १००००००० अधिसूचनेद्वारे, ज्या
दिनांकास हा अधिनियम अंमलात येईल तो दिनांक नेमून देण्याचा अधिकार
राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २ (वीस).—या खंडान्वये, कोणत्याही सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या
स्रोतांमधून लोकांना जे प्राधिकरण पाणी पुरवील असे अन्य प्राधिकरण,
१००००००० अधिसूचनेद्वारे, विनिर्दिष्ट करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे
घेण्यात आला आहे.

खंड ३ (१).—या खंडान्वये, या अधिनियमान्वये राज्य भूजल प्राधिकरण
ज्या रीतीने त्याला प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करील आणि त्यांने पार
पाडावयाची कार्ये व त्याला नेमून दिलेली कर्तव्ये पार पाडील ती रीत,
नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३ (२).—या खंडान्वये, संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण
व भूजल या विषयातील एक तज्ज्ञ व्यक्ती आणि भूजल वापरकर्त्यांचे प्रतिनिधित्व
करणारी एक महिला, यांना धोरणात्मक निर्णय घेताना राज्य प्राधिकरणास
सहाय्य करण्यासाठी ज्या अटी व शर्तीवर आमंत्रित करण्यात येईल त्या अटी
व शर्ती नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात
†०६० †०६०

खंड ४ (१).—या खंडान्वये, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ अधिसूचित क्षेत्र
म्हणून, १०००००००० अधिसूचनेद्वारे जाहीर करण्याचा अधिकार राज्य
प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ५.—या खंडान्वये, राज्य प्राधिकरणास ज्या अधिसूचित क्षेत्रातील
भूजलाच्या उपलब्धतेत वाढ झाल्याचे वाटत असेल तर असे क्षेत्र, १०००००००००
अधिसूचनेद्वारे निरधिसूचित करण्याचा अधिकार राज्य प्राधिकरणाकडे घेण्यात
†०६० †०६०

खंड ६ (३).—या खंडान्वये, राज्यातील अस्तित्वात असलेल्या सर्व पिण्याच्या
पाण्याच्या स्रोतांच्या भूजलाच्या गुणवत्तेचे संरक्षण व जतन करण्यासाठी राज्य
प्राधिकरणाकडून ज्या आवश्यक उपाययोजना करण्यात येतील त्या आवश्यक
उपाययोजना, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात
†०६० †०६०

खंड ६ (५).—या खंडान्वये, भूजल प्रदुषित करण्यात आल्यामुळे, विहित मानकांनी पाण्याची गुणवत्ता प्रदूषण करणाऱ्याच्या खर्चाने पूर्ववत करण्यासाठीच्या राज्य प्राधिकरणाकडून घेण्यात येतील अशा उपाययोजना, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ७.—या खंडान्वये, राज्यातील अधिसूचित व अधिसूचित नसेल अशा दोन्ही क्षेत्रांतील विहिरींच्या सर्व मालकांची नोंदणी झाल्याची खातरजमा ज्या रीतीने राज्य प्राधिकरण करील ती रीत नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ८ (१).—या खंडाच्या परंतुकाअन्वये, राज्य प्राधिकरणाकडून, पिण्याच्या पाण्याच्या प्रयोजनार्थ, कोणत्याही व्यक्तीस किंवा भूजल वापरकर्त्यास, अधिसूचित किंवा अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्राच्या आत, कोणतीही खोल विहीर खोदण्यास ज्यारितीने विनिर्दिष्ट परवानगी देण्यात येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ८ (३).—या खंडान्वये, अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रात अस्तित्वात असलेल्या खोल विहिरींचा वापर करण्यावर, संबंधित प्राधिकरणाने बसवावयाचा उपकर, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात **†००** **†०५**

खंड ८ (४).—या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरण भूजल वापरकर्त्यावर उपकर लादण्याची अंमलबजावणी करण्यात येत असल्याची खातरजमा ज्या रीतीने करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ८ (५).—या खंडान्वये, भूजल वापरकर्त्या, भूजलाच्या विक्रीसाठी जिल्हा प्राधिकरणाकडून ज्यारितीने पूर्व परवानगी घेतील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ९ (३).—या खंडान्वये, जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समिती ज्या रीतीने प्राधान्याने अधिसूचित क्षेत्रातील भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्यासाठी एकात्मिकृत पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजनेच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ९ (६).—या खंडान्वये, जल सघन पिके घेण्यासाठी भूजल वापरकर्त्याना अनुत्तेजन देणारी मार्गदर्शक तत्त्वे ज्या रीतीने राज्य प्राधिकरण निर्गमित करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ९ (७).—या खंडान्वये, ज्यारितीने नागरी स्थानिक संस्थांना भोगवटादारांकडून शास्तीसह पावसाच्या पाण्याचा वापर करण्यासाठी केलेल्या संरचनात्मक बांधकामासाठी करण्यात आलेला खर्च वसूल करता येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला **†०५**

खंड ९ (८).—या खंडान्वये, नागरी स्थानिक मंडळांनी किंवा अन्य कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाकडून छपरावर पावसाच्या पाण्याच्या साठवणुकीकरिता करावयाच्या बांधकामासाठी लादावयाच्या आवश्यक त्या शर्तीबाबतची रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ९ (९).—या खंडान्वये, राज्य शासनामार्फत, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, गाव, स्थानिक समाज किंवा अशासकीय संघटना यांना, ज्या रीतीने प्रोत्साहने देण्यात येतील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १० (१).—या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती व पंचायत यांच्याशी विचारविनिमय करून, अधिसूचित क्षेत्रात भूजल वापर योजनेवर आधारित प्रस्तावित पीक योजना तयार करण्यासाठी संबंधित शासकीय प्राधिकरणांना ज्या रीतीने राज्य शासन निदेश देर्इल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १० (२).—या खंडाच्या परंतुकान्वये, अशा क्षेत्रातील भूजल वापर कर्त्यांस ज्या रीतीने अशा जल संधन पिकांची लागवड करण्यासाठीची परवानगी घेण्याकरिता पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीशी संपर्क साधता येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात **†३० †४६**

खंड १२.—या खंडान्वये, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरणाशी विचार विनिमय करून, राज्यातील खोदकाम यंत्रसामग्रीचे मालक व चालक यांच्या सक्तीच्या नोंदणीचे राज्य प्राधिकरण, ज्या अटी व शर्ती आणि रीतीने संनियंत्रण करील त्या अटी, शर्ती व रीत नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १४.—या खंडान्वये, राज्य प्राधिकरणाने, या अधिनियमाखाली पार पाडावयाचे सर्व किंवा कोणतेही अधिकार किंवा कर्तव्ये राज्य प्राधिकरण, जिल्हा प्राधिकरण, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती वा भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण यांच्या कोणत्याही कर्मचाऱ्यांनी वापरण्याचे किंवा पार पाडण्याचे सर्वसाधारण किंवा विशेष लेखी आदेशांद्वारे, निदेश देण्याचा अधिकार राज्य प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १६(१).—या खंडान्वये **१०००००००** अधिसूचनेद्वारे, राज्य पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन परिषदेचे दायित्व महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ याच्या कलम १६ अन्वये घटित केलेल्या राज्य जल परिषदेकडे सोपविण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १७.—या खंडान्वये, **००५००००००** अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोगजनार्थ, तहसीलदाराच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल असा कोणताही अधिकारी, अधिसूचनेत विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे अशा क्षेत्रासाठीचा जिल्हा प्राधिकारी म्हणून पदनिर्देशित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला **०५६**

खंड १८(२).--या खंडान्वये, राज्य शासनाद्वारे नामर्निर्देशित करावयाचे जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीचे असे अन्य सदस्य, नियमांद्वारे, विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड १८(३).--या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरणाद्वारे जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीच्या निर्णयांची ज्या रीतीने अमलबजावणी करण्यात येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला
† **१६६**

खंड १९.—या खंडान्वये, भूजलाच्या कृत्रिम पुनर्भरणाकरिता, जिल्हा पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन समितीकडून एकात्मिक पाणलोट क्षेत्र विकास व व्यवस्थापन योजना ज्या रीतीने तयार करण्यात येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २०.—या खंडान्वये, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याचा स्रोत आदेशाद्वारे अधिसूचित करण्याचा अधिकार जिल्हा प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २१.--या खंडान्वये, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोताभोवती प्रभाव क्षेत्र निश्चित करण्याचा व अधिसूचित करण्याचा अधिकार जिल्हा प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २२.—या खंडान्वये,----

(एक) वाजवी कालावधीकरिता, विद्यमान विहिरीमधून पाणी काढण्यास, आदेशाद्वारे, मनाई करण्याचा अधिकार जिल्हा प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला तो; आणि

(दोन) जिल्हा प्राधिकरण वाजवी कालावधीकरिता, विद्यमान विहिरीमधून पाणी काढण्यास ज्या रीतीने मनाई करील, ती रीत, नियमांद्रारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २३.—या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरण, जेथे कोणत्याही प्रकारे पिण्याच्या पाण्याचे स्रोत दूषित होत असतील अशा गावांमध्ये भूजल काढण्यास ज्या रीतीने विनियमित करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २५.—या खंडान्वये, एका वेळी एका जल वर्षापेक्षा अधिक नाही अशा विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी पाणीटंचाई क्षेत्र म्हणून, आदेशाद्वारे, घोषित करण्याचा अधिकार जिल्हा प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २६.—या खंडान्वये,----

(एक) पाणीटंचाईच्या काळात, कलम २५ अन्वये, पाणीटंचाई क्षेत्र घोषित केल्यानंतर, कोणत्याही विहिरीमधून पाणी काढण्यास आदेशाद्वारे विनियमन करण्याचा अधिकार जिल्हा प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे ;

(दोन) प्रभाव क्षेत्रामधील किंवा सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतापासून एक किलोमीटर अंतरामधील, जे अधिक असेल अशा कोणत्याही विहिरीमधून पाणी काढण्यासाठी जिल्हा प्राधिकरणाला ज्या रीतीने विनियम करता येतील ती रीत, नियमाद्वारे विहीत करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे ।

खंड २७.—या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरण, ज्या रीतीने नुकसानभरपाई देण्याचा आदेश देईल ती रीत, नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २८ (१)(च).—या खंडान्वये, विहीरी खोदणाऱ्या व्यक्तीने ज्या रीतीने तीमधून काढलेल्या मातीचे किंवा कोणत्याही वस्तूचे नमुने ठेवण्यात येतील व त्यांचे जतन करण्यात येईल ती रीत, नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य प्राधिकरणाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २९ (१).—या खंडान्वये, राज्य प्राधिकरण, या अधिनियमाअन्वये, नेमून दिलेली कार्ये व कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी अधिसूचित क्षेत्राकरिता, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती ज्या रीतीने घटित करील ती रीत, नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २९ (४).—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या सदस्यांचा पदावधी, नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला ।

खंड २९ (५).—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीला उपस्थित राहण्याकरिता प्रत्येक सदस्याला (राज्य शासनाचे प्रतिनिधीत्व करणारा सदस्य वगळून) ज्या दराने प्रवास व दैनिक भत्ता देण्यात येईल, तो नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड २९(६).—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीच्या बैठकीमध्ये अनुसरावयाची आणि त्याला पूरक व सहाय्यभूत असणाऱ्या बाबी यांची कार्यपद्धती, नियमाद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३०(१).—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, ज्या रीतीने पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यांवर आधारित भूजल वापर योजना तयार करील आणि जिल्हा प्राधिकरण ज्या रीतीने त्यास अधिसूचित करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३०(४).—या खंडान्वये, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, भूजलाचे कृत्रिम पुनर्भरण करण्याकरिता ज्या रीतीने भूजलाच्या विद्यमान वापरकर्त्यांना व विहिरीच्या मालकांना व्यक्तीगत उपाययोजना राबविण्यासाठी सूचना व पाठपुरावा करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला **†**

खंड ३०(५).—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, विद्यमान विहिरीमधून अधिकतम भूजल काढण्याकरिता जल अंदाज पत्रक व एखादी योजना यांवर आधारित क्षेत्रासाठी पिकांचे स्वरूप ज्या रीतीने विनिर्दिष्ट करील ती रीत नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३२(१).—या खंडान्वये, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समितीकडे, अधिसूचित क्षेत्रामध्ये एखादी व्यक्ती विहिरीचे खोदकाम करण्यासाठी ज्या रीतीने व ज्या नमुन्यात अर्ज करील ती रीत व तो नमुना नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३२ (४).—या खंडान्वये, ज्याला विहिरीचे खोदकामासाठी परवानगी देण्यात येईल अशा अर्जदाराकडून यथोचित आकाराच्या कृत्रिम पुनर्भरण संरचनेचे बांधकाम ज्या कालावधीत करण्यात येईल तो कालावधी, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३३.—या खंडान्वये, अधिसूचित क्षेत्रात भूजल स्रोतांचा समन्याय व कायम विकास, संरक्षण, जलसंधारण, विनियमन आणि व्यवस्थापन यांसाठी प्राधिकरणाच्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती सामूहिक सहभागाने ज्या रीतीने चालना देईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३४.—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, पंचायत, पंचायत समिती, नागरी स्थानिक संस्था किंवा प्राधिकरणे यांच्या समन्वयाने त्यांच्या योजना ज्या रीतीने राबवून घेईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३५.—या खंडान्वये, पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समिती, अधिसूचित क्षेत्रामध्ये वाळू खाणकामाचे विनियमन करण्यासाठी किंवा मनाई करण्यासाठी जिल्हा प्राधिकरणाला ज्या रीतीने शिफारस करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३६(२).— या खंडान्वये, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, राज्य प्राधिकरणाने विनिर्दिष्ट केलेल्या दराने भूजल वापरकर्त्याकडून ज्या रीतीने अर्जाची फी व सेवा आकार आकारण्यात येईल व गोळा करण्यात येईल आणि ज्या रितीने त्याचा वापर करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३७.— या खंडान्वये, पाणलोटक्षेत्र जलसंपत्ती समिती, ज्या रीतीने आपला अहवाल प्रसिद्ध करील आणि ज्या रीतीने अहवाल ग्राम सभेत आणि अशा इतर संस्थांना सादर करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ३९.— या खंडान्वये, पुढील वित्तीय वर्षांसाठीचे पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीचे अंदाजपत्रक ज्या नमुन्यात व ज्या वेळी तयार करण्यात येईल तो नमुना व ती वेळ नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला ~~†~~ आहे.

खंड ४०.— या खंडान्वये, लेख्यांचे वार्षिक विवरणपत्र ज्या नमुन्यात तयार करण्यात येईल तो नमुना नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ४३.— या खंडान्वये, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, पाणलोट क्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यावर आधारित भूजल वापर योजना तयार करण्यामध्ये पाणलोट क्षेत्र जलसंपत्ती समितीस आणि पंचायतीस ज्या रीतीने सहाय्य करील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ४५(१).— या खंडान्वये, भूजल सर्वेक्षण व विकास अभिकरण, राज्य प्राधिकरणाने, जिल्हा प्राधिकरणाने, पाणलोट क्षेत्र जल व्यवस्थापन समितीने, पंचायतीने, पंचायत समितीने किंवा नागरी स्थानिक संस्थांनी सोपवलेले आवश्यक भूजल शास्त्रीय अभ्यास आणि मदत कार्य ज्या रितीने पार पाडील ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ४६—(एक) या खंडाच्या पहिल्या परंतुकान्वये, पंचायत, पंचायत समिती व नागरी स्थानिक संस्था, ज्या रीतीने क्षेत्राचे जल लेखा व जल अंदाजपत्रक तयार करील आणि ठेवील, पाणलोटक्षेत्र किंवा जलप्रस्तर यांवर आधारित भूजल पुनर्भरण योजना व भूजल वापर योजना ज्यारितीने तयार करील व त्याची अंमलबजावणी करील ती रीत नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

(दोन) या खंडाच्या दुसऱ्या परंतुकान्वये, अधिसूचित नसलेल्या क्षेत्रामध्ये एखादी विहीर खोदण्याकरिता ज्यास परवानगी देण्यात आली आहे अशा अर्जदाराकडून ज्या विनिर्दिष्ट कालावधीत यथोचित आकाराच्या कृत्रिम पुनर्भरण संरचनेचे बांधकाम करण्यात येईल तो कालावधी, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ४७.— या खंडान्वये, या अधिनियमान्वये, ज्या रीतीने, प्रत्येक आदेश बजावण्यात येईल ती रीत, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ५६(१).— या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरणाकडे, अपील दाखल करण्यासाठी भरावी लागणारी फी, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ५६(२).— या खंडान्वये, जिल्हा प्राधिकरणाच्या आदेशाविरुद्ध अपील दाखल करण्यासाठी भरावी लागणारी फी, नियमांद्वारे विहित करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ५७(१).— या खंडान्वये, **१००००००००** अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी, पूर्व प्रसिद्धीच्या शर्तीच्या अधीन राहून, नियम करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

खंड ५८.— या खंडान्वये, या अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आणताना अडचण उद्भवल्यास ती दूर करण्यासाठी, **१००००००** आदेश प्रसिद्ध करण्याचा अधिकार राज्य शासनाकडे घेण्यात आला आहे.

2. वैधानिक अधिकार सोपविण्यासंबंधीचे वरील प्रस्ताव सामान्य स्वरूपाचे **१००००००**.

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २०७ अन्वये राज्यपालांची
खंड ३०

(महाराष्ट्र शासन, विधी व न्याय विभाग, आदेशाची प्रत)

भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २०७ याच्या खंड (३) अन्वये महाराष्ट्राच्या राज्यपालांना प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तींचा वापर करून, ते महाराष्ट्र भूजल (विकास व व्यवस्थापन) विधेयक, २००९ विचारात घेण्याबाबत महाराष्ट्र विधानसभेस शिफारस करीत आहेत.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

[सन २००९ चे विधानसभा विधेयक क्रमांक ४२.]

[पुरवठा व मागणी व्यवस्थापन उपाययोजनांमार्फत वापरकर्त्याच्या विविध प्रवर्गाकरिता विहित दर्जाच्या भूजलाचा कायम आणि पुरेसा पुरवठा सुकर करणे आणि त्याची खातरजमा करणे, सार्वजनिक पिण्याच्या पाण्याच्या स्रोतांचे जतन करणे आणि महाराष्ट्र राज्यात भूजलाच्या समुपयोजनाचे सामूहिक सहभागाने व्यवस्थापन व विनियमन करण्यासाठी राज्य भूजल प्राधिकरण आणि जिल्हा स्तरीय प्राधिकरणे स्थापन करणे ; आणि त्याच्याशी संबंधित व आनुषंगिक बाबींची तरतूद करणे यासाठी विधेयक.]

[श्री. लक्ष्मण ढोबळे,
पाणीपुरठा व स्वच्छता मंत्री.]

अनंत कळसे,
प्रधान सचिव,
महाराष्ट्र विधानसभा.